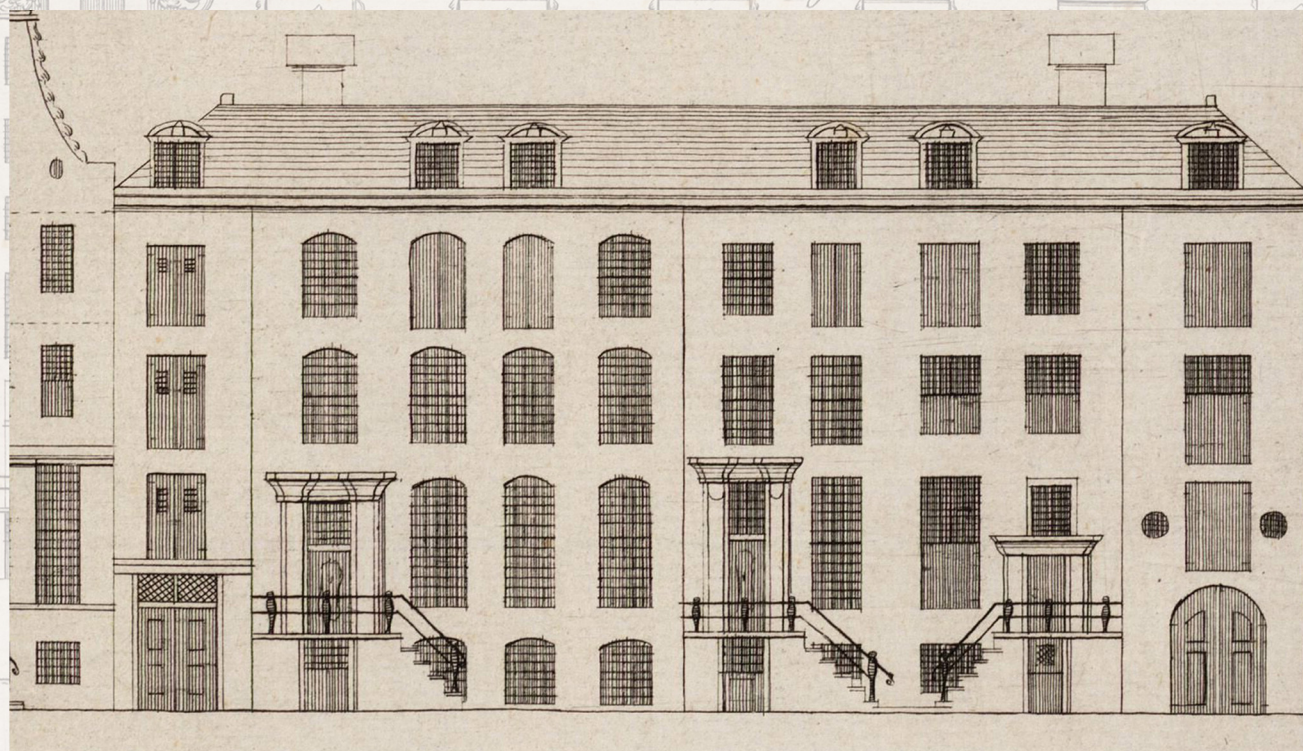

HET VERHAAL VAN KEIZERSGRACHT 565/567

Huis en bewoners

Annemarie Vels Heijn

HET VERHAAL VAN
KEIZERSGRACHT 565/567

Huis en bewoners

Keizersgracht 565/567 Anno 2024.

Woord vooraf

Onderzoek naar de bouw- en bewoningsgeschiedenis van een huis is als het werken aan een oude, o zo mooie legpuzzel waarvan je weet dat er door de jaren heen stukjes zijn verdwenen. Je kunt wel steeds een stukje aanleggen, maar uiteindelijk blijven er gaten; de puzzel komt nooit helemaal af.

Deze zoektocht naar de geschiedenis van Keizersgracht 565/567 was zo'n puzzel.

Het huis nu is een overweldigend geheel van stijlkamers, rijk gedecoreerde en ingerichte interieurs, overal licht uit een overvloed aan ramen, uitzicht op de gracht en wijds uitzicht op de groene tuinen aan de achterkant. Hoe is dit huis tot stand gekomen en hoe verhouden verleden en heden zich daar met elkaar?

Het huis wordt wel het Backershuis genoemd (de naam staat zelfs op het naamplaatje bij de deur) en mijn onderzoek begon met de vraag van de Backer Stichting welke leden van de familie Backer in het huis hebben gewoond en hoe het huis er toen uitzag. Al gauw bleek dat de bewoningsgeschiedenis zich veel verder uitstreckte dan de Backers en was het té verleidelijk om ook de rest van de geschiedenis van het huis in het onderzoek te betrekken, vanaf de bouw in 1672. Dankzij behoorlijk wat bestaand onderzoek, reduceren en deduceren en veel hulp van anderen is het verhaal van het huis nu redelijk compleet. Maar toch. Veel bewoners zijn bekend, maar er blijven gaten. De bouw- en verbouwingsgeschiedenis is grotendeels goed gedocumenteerd maar nog steeds zijn er onzekerheden en ingrepen die niet zijn vastgelegd. Bij een rondgang door het huis op zoek naar sporen van de bouwgeschiedenis zijn er steeds momenten waarop de twijfel toeslaat: wanneer is deze doorgang gemaakt, van wanneer dateert deze deur, is dit deel van de trap oorspronkelijk?

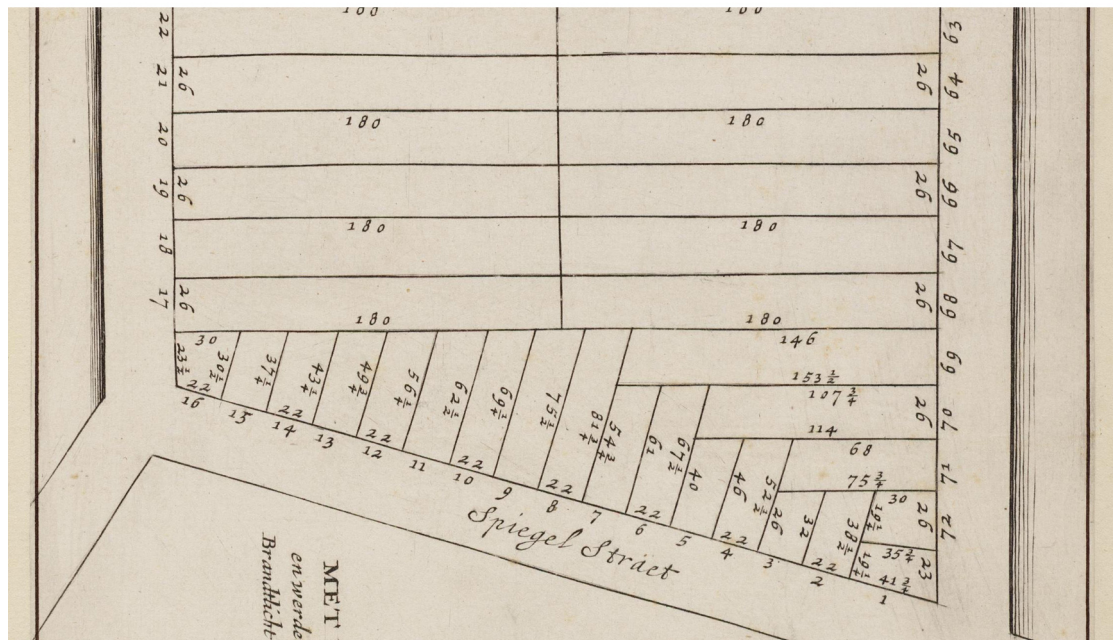
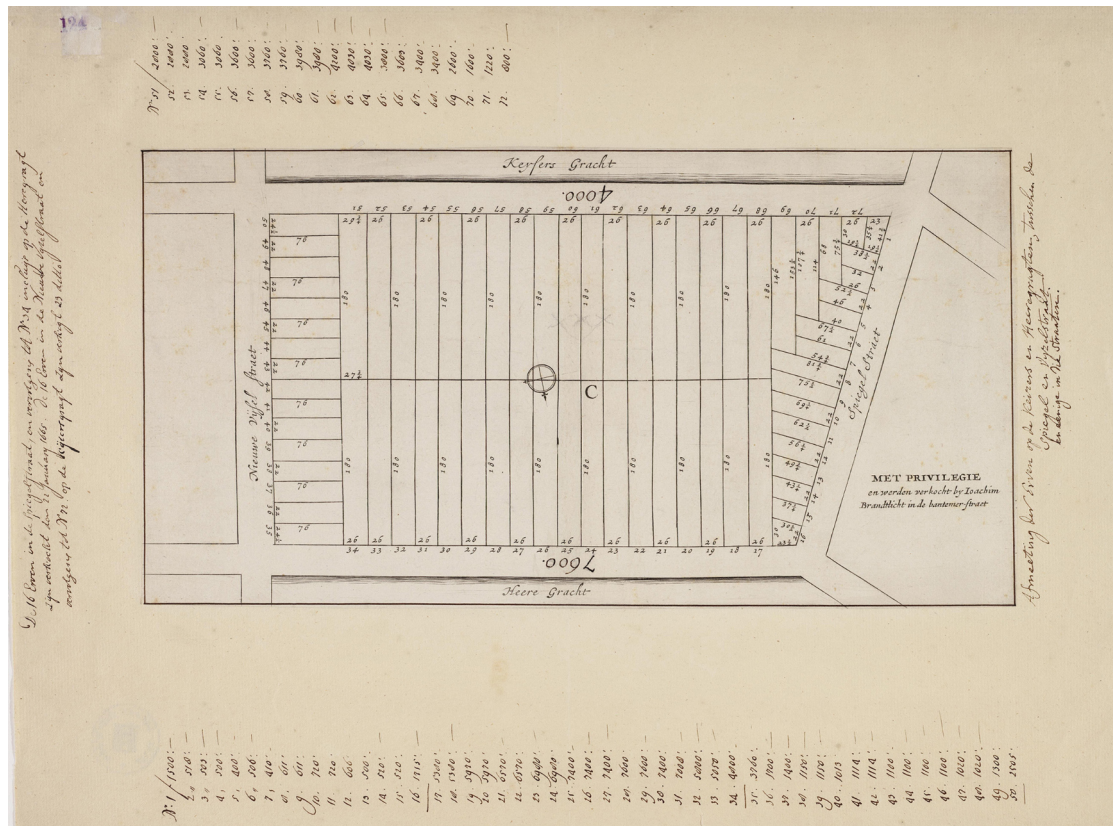
De opeenvolgende eigenaren, particulier en zakelijk, hebben het huis in alle fasen met bewonderenswaardige zorg behandeld waardoor de oorspronkelijke structuur grotendeels behouden en deels verantwoord gereconstrueerd is. Grootste verandering in de tweede helft van de vorige eeuw was het integreren van de pakzolders boven de doorrit op nr. 565 bij het huis maar ook die ingrepen zijn met zorg en aandacht gedaan.

Resultaat is een betoverend huis, dat het verdient om even in de schijnwerpers te staan. De zoektocht naar de geschiedenis heeft mij veel genoeg bezorgd. Ik wens de lezer van harte hetzelfde toe.

Annemarie Vels Heijn
November 2024

Keizersgracht 565/567 wordt particulier bewoond en is niet vrij toegankelijk.

Het verhaal van Keizersgracht 565/567

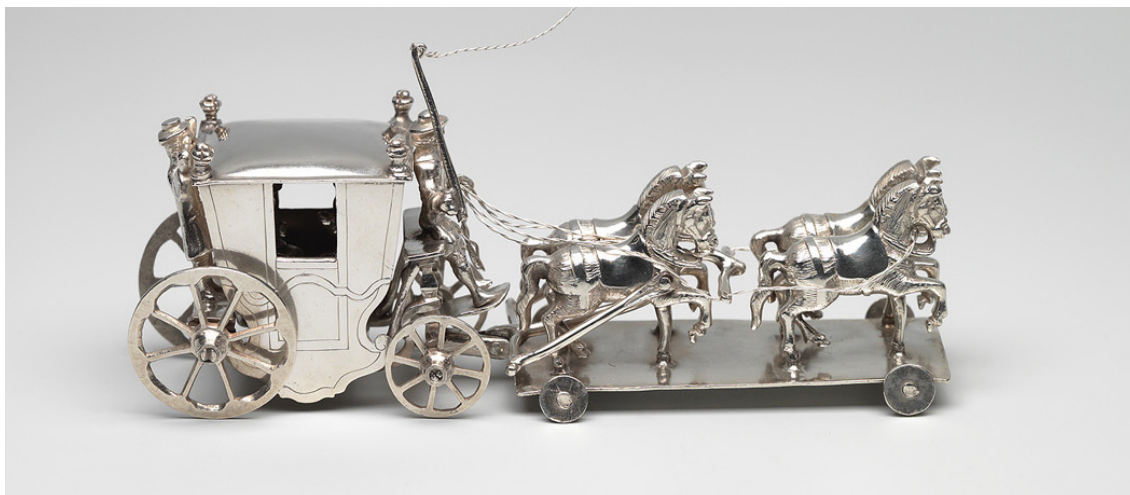
1 - Uitgiftekaart met de percelen voor Herengracht en Keizersgracht. De nummers 17 t/m 20 aan de Herengracht betreffen de huidige huisnummers 468/470; de nummers 67/68 aan de Keizersgracht betreffen Keizersgracht 565/567.

Het begin

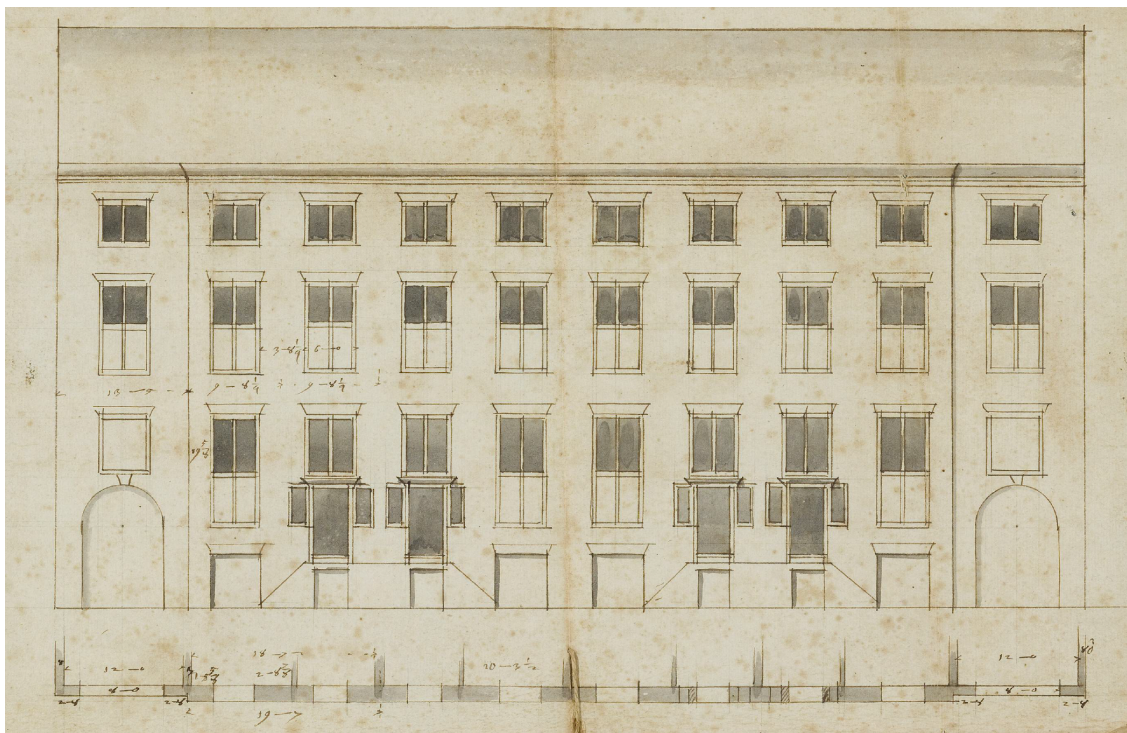
In 1662 besloot het Amsterdamse stadsbestuur definitief tot de aanleg van het vierde deel van de grachtengordel (Herengracht, Keizersgracht, Prinsengracht), tussen Spiegelstraat en Amstel. Het bouwterrein werd verdeeld in percelen van min of meer dezelfde breedte die vanaf januari 1663 geveild werden (afb. 1). Op een perceel van 26 voet (ca. 8 meter) kon je twee smalle huizen bouwen. Maar veel kopers van percelen aan de Herengracht kochten twee percelen, om daar een royaal, breed huis neer te zetten. Twee zwagers, Daniël van Gheel, heer van Spanbroek (1628-1705) en Abraham Boom († 1670), kochten aan de Herengracht elk twee percelen. Daniël betaalde 5.380 en Abraham 5.970 gulden per stuk (een perceel was duurder naarmate het verder van de Spiegelstraat af lag). Ze bouwden daar in 1669 twee huizen op met één gevel (nu Herengracht 468/470). Een indrukwekkend geheel, afgebeeld op de drie schilderijen die Gerrit Berckheyde (1638-1698) tussen 1671 en 1685 van de 'Gouden Bocht' van de Herengracht maakte (nu in het Rijksmuseum), maar sinds lang afgebroken. Nadeel van panden aan de Herengracht was dat je er geen voorzieningen voor koetsen en paarden mocht maken en koetsen en paarden hadden de rijke bewoners van de Herengracht natuurlijk wel. Daarom kochten veel Herengracht-bewoners ook percelen aan de (iets) goedkopere Keizersgracht. Zo ook de zwagers van de Herengracht. Daniël betaalde 3400 voor zijn twee percelen en Abraham 3603 en 3800 gulden per perceel.

Kopen van panden aan twee grachten deed bijvoorbeeld ook een van de Backer-voorvaders, Cornelis (1633-1681), die in 1663 twee percelen aan de Herengracht kocht (nu 548) en daarachter aan de Keizersgracht (nu 649) een huis bouwde met ernaast een koetshuis (nu 651).

Op de vier percelen op de Keizersgracht werden twee panden in spiegelbeeld gebouwd met links en rechts een doorgang voor koetsen en paarden. Op de

2 - Zilveren miniatuurrijtuig met vier paarden. Willem van Strant (1682-1742), 1733.

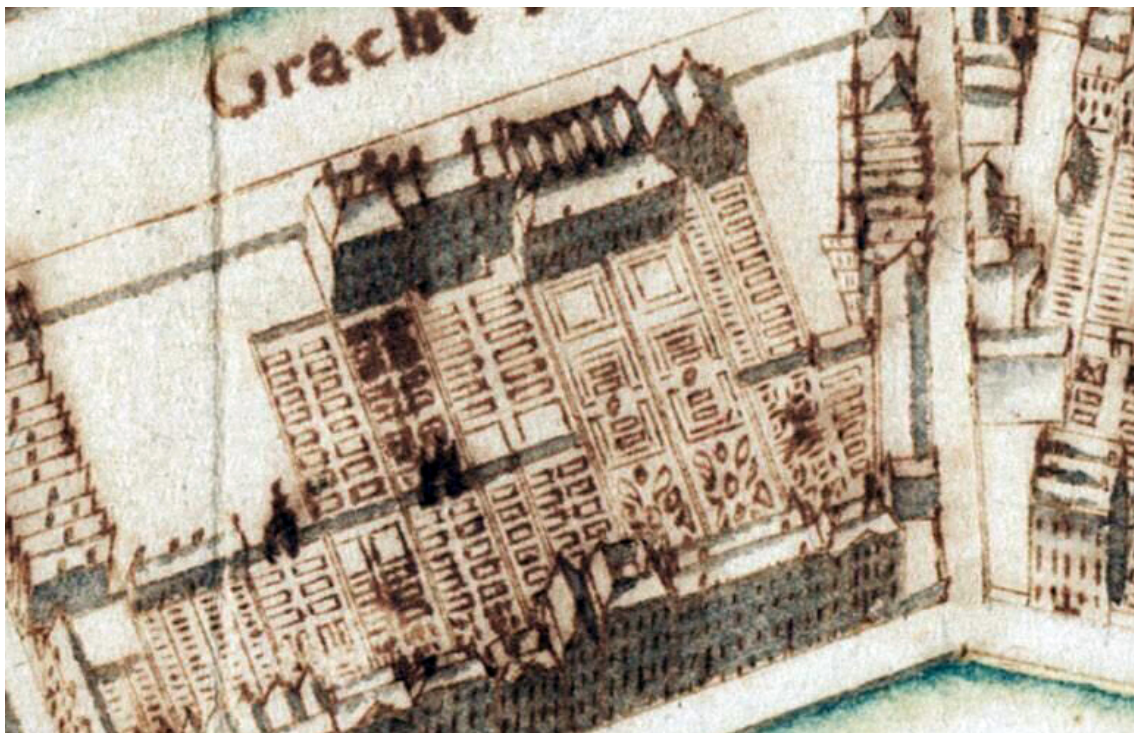

3 - De tekening voor de panden Keizersgracht 565-571 die Daniël van Gheel en de weduwe Anna Boom in 1671 als bijlage bij de bouwaanvraag leverden. Bij de uiteindelijke uitvoering werden de twee linkerpanden tot één geheel samengevoegd.

tekening die Daniël van Gheel en de weduwe Boom in 1671 voegden bij de bouwaanvraag (afb. 3) is te zien hoe de huizen er uit zouden komen te zien. Kennelijk werd voorafgaande aan de bouw besloten om in het linker woonhuis geen tweede ingang te maken en daar één huis te bouwen. De doorgangen hadden direct toegang tot een koetshuis en stallen, een washuis en een bakhuis (een plek met een oven om te bakken) met op de eerste verdieping woonruimte voor de koetsier. Dat koetshuis werd direct achter het Keizersgrachthuis gebouwd, op zo'n kleine 6 meter afstand. Het Keizersgrachthuis had dus geen tuin, alleen een plaatsje, en keek vanuit het souterrain en de bel-etage uit op de (waarschijnlijk) blinde muur van het koetshuis.

Huizen in Amsterdam hadden in de 17de eeuw geen huisnummers, maar werden aangeduid met namen of omschrijvingen. In 1796 werd voor het eerst een poging tot huisnummering gedaan. Die werd in 1853 vervangen door een nieuw nummersysteem en in 1875 door de huidige nummering.

Omstreeks 1680 maakte stedelijk landmeter Jacob Bosch († 1705) een tekening van de grachtengordel tussen Leidsegracht en Amstel, ter voorbereiding van een vogelvluchtkaat. Daarop zijn de panden op de Heren- en Keizersgracht herkenbaar zijn (afb. 4). Duidelijk is te zien hoe dicht het koetshuisgebouw op het woonhuis aan de Keizersgracht stond. De Herengrachtspanden hadden een meer dan royale, mooi aangelegde tuin.

4 - Detail van een pentekening van stadslandmeter Jacob Bosch († 1705) van de grachtengordel tussen Leidsegracht en net over de Amstel, ten behoeve van een vogelvluchtkaart, ca. 1680. Boven de Keizersgracht, onder de Herengracht. Goed is de zien dat op Keizersgracht 565-571 de koetshuizen en stallen direct achter de huizen waren gebouwd. Het pand had twee verdiepingen.

Huurder Gerrit Uylenburgh

Het pand op Keizersgracht 567 kwam via Elisabeth, de dochter van bouwheer Daniël van Gheel, die in 1673 was getrouwd met Gerrit Hooft (1649-1717), in beheer bij de familie Hooft, een vooraanstaande Amsterdamse familie. Zij bewoonden het pand niet zelf maar verhuurden het. Waarschijnlijk was het een vrij eenvoudig gebouwd pand met een souterrain, een woonetage, een eerste verdieping met slaapkamers en een grote zaal aan de achterzijde en een zolder. De eerste huurder was de internationaal opererende kunsthandelaar Gerrit Uylenburgh (ca. 1625-1679), zoon van Hendrick Uylenburgh, de 'coach' van Rembrandt, ook kunsthandelaar, en oom van Rembrandts vrouw Saskia. Uylenburgh ging er in 1672 wonen met zijn gezin en had er ook zijn kunsthandel. In 1675, toen Gerrit Uylenburgh dreigde failliet te gaan, is er een inventaris van het huis gemaakt waarin de inhoud van iedere kamer wordt beschreven, tot potten en pannen en zakdoeken aan toe. Op basis van die inventaris is de indeling van het huis redelijk goed te reconstrueren. Het huis had, voor een grachtenhuis, een bijzondere indeling. Die structuur is nog steeds, na 350 jaar, grotendeels hetzelfde. Via het bordes kom je in een hal, anders dan bij de meeste grachtenhuizen is er geen gang, en het trappenhuis is

bescheiden en bijna verdekt opgesteld. De kamers zijn om het trappenhuis heen gegroepeerd zodat je van de ene kamer naar de andere loopt. In Uylenburghs tijd werden slechts het souterrain, de bel-etage en de eerste verdieping bewoond. Tegenwoordig zijn ook de twee zolderetages woonruimte. Op de eerste verdieping aan de achterkant had Uylenburgh zijn Schilderzaal waar meer dan honderd schilderijen stonden en een twintigtal beelden. Een lijst van alle kunstvoorwerpen bestaat ook nog, helaas zijn de beschrijvingen zo summier dat het grotendeels onmogelijk is te bepalen om welke objecten het gaat. Wel worden er grote namen genoemd: Rembrandt, Hercules Seghers, Giovanni Bellini, Titiaan, Rubens, Jacob Jordaens. Uylenburgh, zijn vrouw Elisabeth Juyst en hun vijf dochters, Anna Maria, Abigael, Sara, Maria - Magdalena werd in 1674 geboren - hadden kennelijk hun slaapkamer in de voorkamer op de eerste verdieping want daar worden in de inventaris een ledikant vermeld en vijf matrassen.

Het faillissement van Uylenburgh ging niet door, maar in 1676 had hij zijn hele kunstvoorraad verkocht en verhuisde hij naar Engeland. Over de daarop volgende huurders is niets bekend.

Zie voor kunsthandel Uylenburgh: S.A.C. Dudok van Heel, 'Het "schilderhuis" van Govert Flink en de kunsthandel van Uylenburgh aan de Lauriergracht te Amsterdam' in: *Jaarboek Amstelodamum* 74 (1982), pp. 70-90. Nog veel meer informatie over de kunsthandel inclusief de inventaris van Keizersgracht 567 en de lijst met kunstvoorwerpen in: Friso Lammertse en Jaap van der Veen, *Uylenburgh & Zoon. Kunst en commercie van Rembrandt tot De Lairese*, 2006, pp. 77, 104-105, 237-252, 295-298, 301-302.

Eigenaar/bewoner Gerrit Corver Hooft

De kleinzoon van Uylenburghs huisbaas Gerrit Hooft, Jan Hooft (1719-1744), erfde het pand in 1743 na het overlijden van zijn vader Daniël Hooft (1675-1743). Helaas overleed hij zelf een jaar later. Nieuwe eigenaar werd in 1747 de driejarige Gerrit Corver Hooft (1744-1807), de zoon van Jan Hooft en Maria Margaretha Hooft Corver (1723-1777), geboren in het jaar van zijn vaders overlijden (afb. 5). Het jaar van overdracht was waarschijnlijk gekozen omdat zijn moeder in dat jaar hertrouwde met de schatrijke Nicolaes Geelvinck (1706-1764).

In de aanzienlijke families van Amsterdam bleef de familiekring vaak klein, huwelijken met neven en nichten kwamen voor, met buurjongens en buurmeisjes, met de broer van een zwager. Zo trouwde de halfzuster van Gerrit Corver Hooft, Agnes Maria Geelvinck (1752-1816), met Gerrits neef Daniël Hooft (1741-1803), ze waren beiden kleinzonen van Gerrit Hooft. Vaak komen in stambomen dezelfde achternamen voor. Men kende elkaar en woonde meestal ook bij elkaar in de buurt.

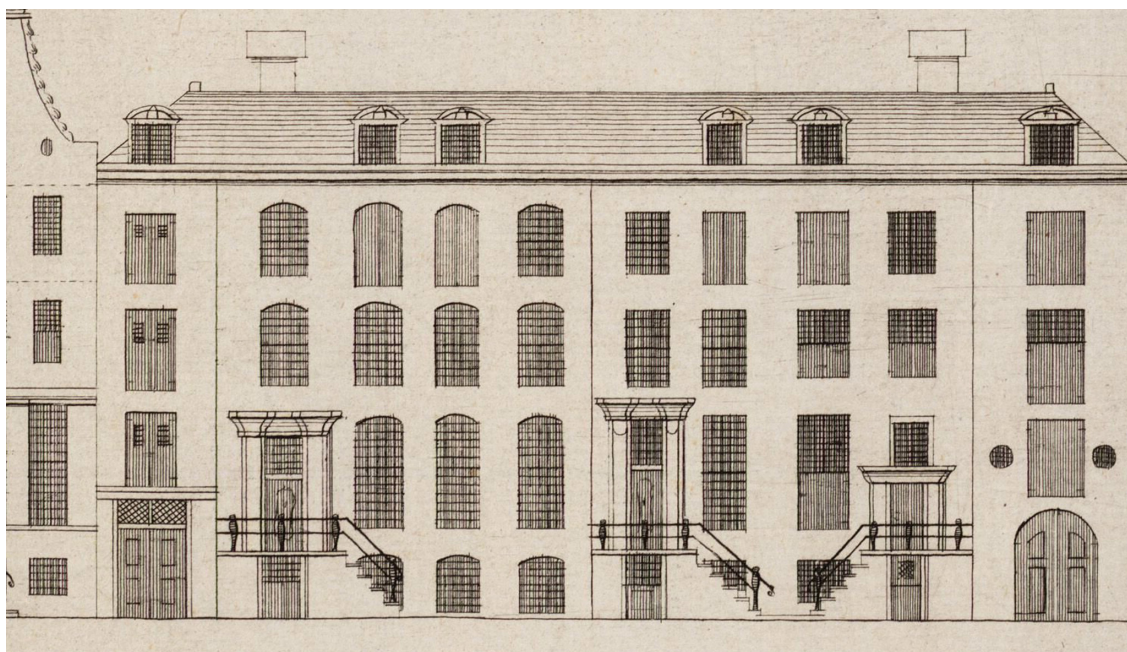

5 - Frans van der Mijnden (1719-1783), Portret van Maria Margaretha Hooft-Corver met haar zoontje Gerrit, 1749.

Gerrit Corver Hooft was enig kind en ook zijn moeder was enig kind. Dat betekende dat zij erfgenaam was van het enorme kapitaal van haar vader Gerrit Corver (1691-1756). Gerrit Corver was een aanzienlijk man, hij was tienmaal burgemeester van Amsterdam en van 1738 tot 1750 directeur van de Sociëteit van Suriname, de organisatie die het beheer van de kolonie Suriname regelde en betrokken was bij plantagebeheer en slavernij. Door erfenissen was Corvers kapitaal nog eens aanzienlijk vergroot, er is sprake van miljoenen.

Na de dood van Gerrit Corver kregen de mannelijke nakomelingen van zijn dochter Margaretha Hooft-Corver de naam Corver als voornaam, hoewel hij vaak voor achternaam werd en wordt aangezien. Pas in 1854 werd Corver Hooft officieel een achternaam.

In 1769 trouwde Gerrit Corver Hooft met Margaretha Straalman, Vrouwe van Ruwiel (1747-1816). Kennelijk besloten zij het huis aan de Keizersgracht niet langer te verhuren en er zelf te gaan wonen, maar niet nadat ze het interieur

6 - Gevels van Keizersgracht 565/567 in *Verzaameling van alle de huizen en prachtige gebouwen langs de Keizers en Heere-gracht der Stadt Amsterdam ...*, 1768-1771, toegeschreven aan Caspar Philips. Hoe waarheidsgetrouw de afbeelding is, is onbekend. Caspar Philips, of welke tekenaar/graveur dan ook, moest voor het boek zoveel panden in korte tijd tekenen dat hij het met de één-op-één gelijkenis niet al te nauw kon nemen. In vergelijking met de tekening uit 1671 (afb. 3) zijn in het dak ramen toegevoegd.

grondig in stijl verbouwd hadden. Vergeleken met de panden waar de wederzijdse familieleden woonden, was Keizersgracht 567 bescheiden van uitstraling en voor een gezin met uiteindelijk zeven kinderen beperkt van omvang. Op de eerste verdieping waren vier slaapkamers. De verdieping daarboven was een zolder waar waarschijnlijk de bedienden sliepen. Maar kennelijk was het bezit van een pand aan de Keizersgracht, hoe eenvoudig ook, inmiddels niet te versmaden, zelfs als je geen tuin had en je aan de achterkant tegen de muur van een koetshuis aan keek. Of misschien was het echtpaar gecharmeerd van de intieme opzet van het huis, van het daglicht dat van alle kanten naar binnen stroomde, net zoals generaties na hen dat waren.

De afbeelding van het huis in het Grachtenboek uit 1768 waarin de gevels van alle huizen aan de Heren- en Keizersgracht staan afgebeeld, zal min of meer het uiterlijk van het pand weergeven zoals het er uitzag na de verbouwing (afb. 6). De Corver Hoofts hebben de oorspronkelijke structuur van het pand intact gelaten en zich vooral gewijd aan verfraaiing van het interieur van het pand. Wel waren er overal schuiframen gekomen (die bestonden nog niet bij de bouw in 1672) en de zolderverdieping had ramen in het dak gekregen.

Veel van de bewoners van de grachten en van de buitenhuizen aan de Vecht en in 's-Graveland lieten de interieurs van hun huizen in de tweede helft van de 17de eeuw moderniseren. Zo had de vader van Margaretha, Willem Straalman (1723-1799), in 1755 de 17de-eeuwse buitenplaats Over-Holland aan de Vecht gekocht,

7 - Het trappenhuis met de leuning met balusters in Lodewijk XVde-stijl op een foto uit ca. 1900. De leuning was waarschijnlijk oorspronkelijk in kleur geschilderd en voorzien van vergulde accenten.

die uitgebreid en deels in 18de-eeuwse stijl laten inrichten. Gerrit en Margaretha volgden zijn voorbeeld en lieten in 's-Graveland omstreeks 1770 een buitenhuis bouwen op het landgoed Gooilust. Als ze genoeg hadden van het uitzicht op de kale muur achter hun huis, konden ze zich daar verpozen in de tuin, de bossen en landerijen. Het huis bestaat nog steeds en onderdelen van het interieur zijn verwant aan de decoratie op de bel-etage van de Keizersgracht.

Geliefde decoratiestijl was omstreeks 1750-1770 de Lodewijk XVde-stijl, de rococo-stijl, met zijn asymmetrische vormen, schelpmotieven, goudgelijste spiegels en schilderwerk in zachte kleuren. Zeer gewild waren de dubbele deuren, porte-brisée, die royaal van kamer naar kamer leidden. Veelgevraagd waren ook de decoratieschilderingen in grijs- en wittinten, die beeldhouwwerk nabootsten. Ze worden ook wel 'witjes' genoemd, naar de kleur van de verf of naar de schilder Jacob de Wit die een meester was in dergelijk schilderwerk.

Gerrit en Margaretha Corver Hooft-Straalman lieten hun Keizersgracht-huis geheel *à la mode* decoreren. De huidige voorkamer heeft nog steeds de decoratie van toen met de rococo-spiegel boven de schouw van grijs marmer (afb. 24), de porte-brisée (afb. 8) met daarboven een 'witje' met de afbeelding van spelende kinderen. De centrale trap middenin het huis kreeg vanaf souterrain via bel-etage naar de eerste verdieping een nieuwe leuning met in Lodewijk XVde-stijl gesneden balusters (afb. 7).

8 - De porte-brisée in Lodewijk XVde-stijl in de voorkamer met boven de deur een 'witje' met spelende kinderen. Anno 2024.

9 - Willem Joseph Laqui (1738-1798), Gerrit Corver Hooft, zijn vrouw Margaretha Straalman en drie dochters in een interieur met details ontleend aan de kamers van Keizersgracht 567, 1779.

Waarschijnlijk was er toen het echtpaar Corver Hooft-Straalman het huis ging verbouwen nog één grote kamer aan de achterzijde, zoals in de tijd van Gerrit Uyenburgh. Die zullen zij gesplitst hebben in twee even grote kamers, een situatie die tot in de jaren '50 van de vorige eeuw is blijven bestaan. De indruk is dat de Corver Hoofts zeer modebewust waren, want de achterkamers kregen een inrichting in de stijl die vanaf omstreeks 1775 opgeld deed, de Lodewijk XVIde-stijl, die in tegenstelling tot de Lodewijk XVde-stijl strak en symmetrisch was (afb. 17). Ze voerden de stijlverandering zover door dat de deuren van de portebrijsée tussen voor-en achterkamer aan de grachtzijde in Lodewijk XVde-stijl zijn vormgegeven en aan de tuinzijde in Lodewijk XVIde-stijl.

In 1779 liet Corver Hooft door de schilder Willem Joseph Laqui (1738-1798), een portret maken van zijn gezin: hijzelf, zijn vrouw Margaretha Straalman, zijn drie dochters Cornelia (1771-1797), Maria (1772-1847) en Margaretha (1773-1835) en een bediende (afb. 9). Op het portret zijn details van het interieur van de Keizersgracht te zien: het schuifraam, de deur en het 'witje' daarboven.

Gerrit Corver Hooft was rijk genoeg om als ambteloos burger door het leven te gaan, maar wel vervulde hij enige bestuursfuncties. Hij was in de nadagen van de Westindische Compagnie (WIC) een jaar een van de tien Amsterdamse bewindhebbers (1774) en daarna een jaar een van de dertien directeurs van de Sociëteit van Suriname (1778), de organisatie die de kolonie Suriname - belangrijk vanwege de plantages - bestuurde. Uiteindelijk met weinig succes, want in 1795 ging de sociëteit failliet.

Of Gerrit nog meegedacht heeft over de nieuwe inrichting van de rechter achterkamer, is niet bekend, hij overleed in 1807. De meubels hadden de Empire-stijl die populair werd met de inrichting van het Paleis op de Dam door koning Lodewijk Napoleon (1778-1846), de broer van de Franse keizer Napoleon. Die inrichting van het paleis was spectaculair. Zoveel luxe had men in Nederland nog nooit gezien, overal kleurrijke zijden behangsels, gordijnen en draperieën. Buitenlandse en Nederlandse meubelmakers werkten in sneltreinvaart om de honderden meubels te maken die de zalen moesten vullen. In 1808 werd het paleis in gebruik genomen. De Corver Hoofts hadden nauwe relaties met het koningshuis en dus waarschijnlijk ook met de inrichting van het paleis want hun (enige) zoon Jan (1779-1855), toen nog thuiswonend, was dienstdoend kamerheer van Lodewijk Napoleon en later van keizer Napoleon. Voor de decoratie van hun Empire-kamer kozen de Corver Hoofts een rode zijden stof met Chinese figuren die zowel voor de wandbespanning werd gebruikt als voor de gordijnen en voor de bekleding van de stoelen. Zo werd de kamer de 'Chinese kamer'.

Hoe de kamer er uit heeft gezien blijkt uit een foto uit 1911 (afb. 18 boven). Kennelijk zijn de achtereenvolgende bewoners zuinig op de kamer geweest. Op foto's uit de jaren vijftig van de vorige eeuw, in het Stadsarchief Amsterdam, gemaakt voordat de toenmalige eigenaar, de Levensverzekeringsmaatschappij Amstleven, de Chinese kamer onderdeel maakte van een grote vergaderzaal, zijn de gordijnen, de wandbespanning en een deel van het meubilair nog te zien.

Gerrit Corver Hooft en Margaretha Corver Hooft-Straalman hadden zeven kinderen. Drie dochters, Agnes (1776-1854), Henrietta (1777-1826) en Anna (1784), en zoon Jan waren op de Keizersgracht geboren. Jongste dochter Anna was in augustus 1796 overleden, pas 12 jaar oud. Een jaar later had de dood weer toegeslagen. Oudste dochter Cornelia, in 1789 getrouwd met Jacob Dedel (1769-1797), had drie kinderen, twee zoons en een dochter. Vader, moeder, zoontje Willem, 6 jaar oud, en baby Salomon overleden in 1797 op de familiebuitenplaats Gooilust aan de 'rotkoorts' (waarschijnlijk tyfus). Alleen dochtertje Wilhelmina overleefde. Ze werd op de dag van haar moeders overlijden 5. Haar vader stierf een dag later, haar twee broertjes de week daarop. Wilhelmina werd liefdevol opgenomen in het gezin van grootvader en grootmoeder Corver Hooft in Amsterdam, waar 5 kinderen nog thuis woonden.

Van de meeste historische figuren zijn slechts de doopnamen bekend en niet de roepnamen, die bovendien alleen maar in huiselijke kring werden gehanteerd. Bekend is dat lang niet altijd de eerste doopnaam ook als roepnaam werd gebruikt en dat bovendien allerlei ‘verbasteringen’ van de doopnaam in familiekring gangbaar waren. Hier is gekozen om, ter vermijding van het onaantrekkelijke gebruik van voorletters, steeds de eerste doopnaam als voornaam te hanteren, tenzij bekend is dat de persoon met een andere naam werd aangesproken.

Nieuwe bewoners: het echtpaar Backer-Dedel

Twintig jaar was Wilhelmina Dedel (1792-1850) toen ze in 1812 trouwde met haar neef, zoon van haar tante Agnes Backer-Dedel, Henrick Backer (1792-1846), ook 20 jaar oud. Henrick ging bij zijn vrouw, haar grootmoeder en de enige, nog thuiswonende, zoon Jan op de Keizersgracht wonen. Hendrick voerde de titel jonkheer want zijn vader Cornelis was in 1815 door koning Willem I in de adelstand verheven. Er wordt wel gezegd dat de reden voor het trouwen was dat Henrick daardoor vrijgesteld was van conscriptie, de door Napoleon ingestelde verplichting om je in te schrijven voor de dienstplicht. Zou dat in Huize Corver Hooft tot enige onrust hebben geleid? De Backers waren van oudsher Oranjegezind, Henricks oom Cornelis Backer (1738-1811) had zelfs in 1795 ontslag genomen uit overheidsdienst uit protest tegen het nieuwe (Franse) regime. En nu woonde Henrick samen in een huis met een familielid dat in dienst was van dat regime. Want Jan werkte immers als dienstdoend kamerheer voor diezelfde Napoleon, tussen 1810 en 1813 kortstondig keizer van Holland.

Uiteindelijk zou het allemaal goed komen. Jan en Henrick werden allebei lid van de Tweede Kamer, Jan in 1824, Henrick in 1827 en daar namen ze vaak dezelfde standpunten in. Henricks lidmaatschap duurde tot zijn dood in 1846, Jan ging in 1850 over naar de Eerste Kamer.

Na het overlijden van grootmoeder Corver Hooft in 1816 erfde Wilhelmina het huis. Zoon Jan was inmiddels in 1813 getrouwd. De erfenis zal Wilhelmina ook in staat hebben gesteld het landgoed Spanderswoud in 's-Graveland te kopen, dichtbij Gooilust dat grootvader Corver Hooft in de jaren '70 van de vorige eeuw had laten bouwen. Spanderswoud had nog niet het huis dat er nu staat, dat dateert uit midden 19de eeuw, maar kennelijk waren er wel woonvoorzieningen om het mogelijk te maken dat Wilhelmina er veel tijd doorbracht en er gasten ontving.

Omdat Henrick Backer werkzaamheden had in Den Haag als lid van de Tweede Kamer, verhuisde het echtpaar in 1827 naar Den Haag, waarschijnlijk naar een huis aan de Hoge Nieuwstraat dat ze in bezit hadden. Bij de inhuldiging van koning Willem II in de Nieuwe Kerk in Amsterdam in 1848 waren Wilhelmina

10 - Nicolaas Pieneman (1880-1938), De Eedaflegging van koning Willem II in de Nieuwe Kerk, Amsterdam, 28 november 1840 met de portretten van Henrick Backer en Wilhelmina Backer-Dedel omcirkeld.

11 - Getekend portret van Wilhelmina Backer-Dedel door Nicolaas Pieneman (1880-1938), voorstudie voor het schilderij met de Eedaflegging van koning Willem II.

en Henrick beiden aanwezig. Henrick was net dat jaar voorzitter van de Tweede Kamer geworden (een positie die elk jaar een ander Kamerlid toekwam) en Wilhelmina assisteerde de koningin als *dame du palais*. Ze staan beiden herkenbaar afgebeeld op het enorme schilderij dat Nicolaas Pieneman (1880-1938) van de gebeurtenis maakte: Henrick rechts achter de tafel met regalia, Wilhelmina in het vak van de koningin op de tweede rij, achter de stoel van Sophie van Württemberg, de vrouw van kroonprins Willem (afb. 10). Pieneman maakte portretstudies van alle honderden afgebeelden op het schilderij. De tekening van Wilhelmina bevindt zich in de collectie van de Backer Stichting (afb. 11).

Over Henrick en Wilhelmina is niet veel bekend. Het verhaal gaat dat Henrick een speciale koets liet maken met een beschutte bok van waaruit hij zelf de paarden kon mennen, naar verluid zelfs tot aan Parijs. Voor het stallen van de koets en de paarden kon hij waarschijnlijk niet het koetshuis en de stal achter het huis gebruiken want die behoorden toe aan de eigenaar van Keizersgracht 468, de handelaar in manufacturen Cornelis Bormeester (overleden in 1837).

Bij de dood van Henricks vader, Cornelis Backer (1766-1819), was Keizersgracht 567 in hoge mate een tehuis voor de portrettencollectie Backer geworden. In 1818 had Clara Elisabet Backer (1746-1818), de laatste telg van de oudere familietak, haar familieportretten nagelaten aan haar verre neef Cornelis en zo

12 - Achterzijde van het portret van Willem Backer (1656-1731) door Willem van Mieris (1662-1747) met het Backer-wapen en informatie over de voorgestelde, aangebracht op initiatief van Cornelis Backer (1693-1775) en op de lijst informatie geschreven door Johan Backer, ca. 1910. Zie afb. 22.

13 - Chinees kommetje (15de eeuw) met zilveren hengel dat het echtpaar Backer-Rendorp in 1848 aan familieleden cadeau gaf ter gelegenheid van hun 25-jarig huwelijksfeest. Het zilveren hengel is vervaardigd door de fa. Arnoldi en Wielick in Amsterdam.

werden na diens dood in 1819 op de Keizersgracht de portretten afkomstig uit de 'oude Backer-tak' verenigd met die van de 'jonge tak'. Clara's vader Cornelis (1693-1775) had zich intensief met de familiegeschiedenis bezig gehouden en de portretten in zijn bezit voorzien van familiewapens en personalia (afb. 12). Henrick zorgde ervoor dat ook de nieuwe schilderijen eenzelfde omlijsting kregen als de rest: een zwart vurenhouten profiel met een verguld parel-binnenlijstje.

Willem en Anna Maria Backer-Rendorp en hun gezin

Nieuwe bewoner van de Keizersgracht werd in 1827 Henricks broer Willem (1798-1851) die in 1823 getrouwd was met Anna Maria Rendorp (1795-1859) (afb. 14). Bij het overlijden van Wilhelmina Backer-Dedel in 1850 erfden zij het huis. Het echtpaar had in 1827 drie kinderen, een dochter Johanna en twee zoons, Cornelis (1825-1908) en Salomon (1827-1831). Op de Keizersgracht werden nog drie zoons geboren: Willem in 1829, weer een Salomon in 1832 en Ferdinand in 1835.

Drie van de zoons gingen studeren. De oudste, Cornelis, studeerde rechten en bracht het uiteindelijk tot president van de Arrondissementsrechtsbank in Amsterdam. De tweede, Willem (1829-1889), studeerde waterbouwkunde in

14 - Jhr. Mr. Willem Jacob Backer en Anna Maria Backer-Rendorp, portrettekeningen door Johan Coenraad Hamburger (1809-1871), 1849.

Delft en heeft een reeks belangrijke projecten op zijn naam staan in het hele land, waaronder de droogmaking van de Schielandse polders. De derde, Salomon (1832-1880), studeerde rechten in Leiden en promoveerde daar maar bleef ambtelos burger. De jongste, Ferdinand (1835-1900), werd ondernemer en stichtte in 1862 een machinefabriek in Breda die heel succesvol zou worden en onder andere locomotieven bouwde.

Vader Willem was tweede secretaris van de Stad Amsterdam. Hij overleed in 1851 onverwachts 'in het harnas' tijdens een gesprek met de burgemeester op het stadhuis. Willem en Anna Maria hadden in 1848 nog hun 25-jarig huwelijk gevierd. Alle familieleden kregen toen als herinnering een Chinees kommetje met daarop gemonteerd een zilveren hengel. Op het hengel staat het Backer-wapen en de inscriptie 1823 23 APRIL 1848 (afb. 13). Willem had nog de huwelijken van zijn oudste zoon Cornelis en dochter Johanna kunnen meemaken, in 1846 en 1850. Zoon Willem bleef ongehuwd, Salomon trouwde in 1859, Ferdinand in 1864.

Nog steeds waren begin jaren '50 het pand Keizersgracht 565 en het koetshuis en de stal geen eigendom van de eigenaars van Keizersgracht 567. Het pand aan de Herengracht 468 was in 1711 verkocht door de weduwe van Daniël van Gheel en bij die verkoop en alle verkopen daarna waren de doornit met pakzolders op Keizersgracht 565 en het pand met stal en koetshuis daarachter onderdeel gebleven van de koop en dus eigendom van de bewoners van de Herengracht. Dat bleef zo totdat in 1851 de nazaten van eigenaar Cornelis Bormeester tot verkoop van het pand aan de Herengracht besloten. Nieuwe eigenaar werd Rutger Jan Toe Laer (1805-1858) die met de douairière Backer-Rendorp in 1852

15 - Foto van de gevel Keizersgracht 565/567 na de verbouwing in opdracht van Anna Maria Backer-Rendorp in 1852 waarbij onder andere het bordes werd verwijderd, ca. 1910

overeenkwam dat hij het huis op de Herengracht met een deel van de tuin kocht en zij een ander deel van de tuin samen met de doorrit met pakzolders en het koetshuis annex stal. Ze betaalde er 13.000 gulden voor. In de zomer van 1852 werd de stal afgebroken en werd het koetshuis verbouwd tot 'zomerkamer'. En er werd – eindelijk – een tuin aangelegd. Nu had het pand Keizersgracht 567 vrij uitzicht en een tuin! De doorrit verhuurde de douairière als remise voor rijtuigen, de zolders erboven als pakhuis.

Mejuffrouw dr. I.H. van Eeghen beschrijft in 1962 in het artikel 'Het huis Herengracht 468' in het *Jaarboek Amstelodamum* 54 op pp. 170-192 niet alleen de lotgevallen van het pand op de Herengracht maar ook dat van Keizersgracht 567, inclusief de gang van zaken rondom de koopovereenkomst van 1852.

Douairière Backer-Rendorp liet ook verbouwingen aan Keizersgracht 565/567 uitvoeren. Het bordes verdween en op de bel-etage kwam een kleine extra kamer aan de voorkant. De toegang tot het huis was voortaan via het souterrain. De grote dubbele deuren naar de doorrit werden een stuk naar rechts verplaatst zodat er ruimte kwam voor een klein deurtje links (afb. 15). Was dat om de toegang naar de doorgang te vereenvoudigen of leidde dat tot een steegje dat toegang gaf tot de tuin?

16 - Foto van Jhr. Mr. Cornelis Backer en zijn vrouw Olowina Backer-Alewijn met kinderen en familieleden, waarschijnlijk in de tuin van buitenplaats Spanderswoud in 's-Graveland, eigendom van zijn broer Salomon Backer, ca. 1875.

Cornelis en Olowina Backer-Alewijn en hun gezin

Na de dood van zijn moeder in 1859 betrok oudste zoon Cornelis Backer (1825-1908) het huis. Hij en zijn vrouw Olowina Backer-Alewijn (1824-1878) (afb. 16) woonden er met zes kinderen, twee zoons Willem (1852-1934) en Johan (1856-1928) en vier dochters, Anna Maria (1851-1929), Olowina (1854-1925), Cornelia (1857-1943) en Agnes (1859-1940). Nakomertje Margaretha (1867-1876) werd er in 1867 geboren.

Cornelis Backer was advocaat-generaal bij het Gerechtshof in Amsterdam en vanaf 1876 president van de Arrondissementsrechtbank, aan de Prinsengracht op loopafstand van zijn huis. Kennelijk werkte hij voor een deel thuis want de familietraditie wil dat hij in de kleine kamer voor op de bel-etage de procureurs van de rechtbank ontving, de juristen die bij de rechtbank waren ingeschreven. De kamer werd daarom in de familie het 'procureurskamertje' genoemd.

Moeder Olowina overleed in 1878, pas 54 jaar oud, Cornelis zou haar dertig jaar overleven. Hij bleef op de Keizersgracht achter met 5 kinderen die langzamerhand uitvlogen. Jongste dochter Margaretha was in 1867 overleden, pas negen jaar oud, oudste dochter Anna Maria was getrouwd in 1875. Dochter Olowina trouwde in 1880, dochter Agnes in 1885 en dochter Henriette in 1888. Zoon Willem was verhuisd naar Den Haag. Alleen zoon Johan bleef, ongehuwd,

thuis wonen. Gezamenlijk wijdden vader Cornelis, sinds 1892 met pensioen, en zoon Johan zich aan het erfgoed van de familie.

Erg rustig zal het wonen op nr. 567 in de tijd niet zijn geweest, want in 1894 werd het buurhuis, dat ooit als tweelinghuis van Keizersgracht 565/567 was begonnen en heel wat verbouwingen had doorstaan, afgebroken en vervangen door een groot complex naar ontwerp van Karel Muller (1857-1942). Het nieuwe pand, nrs. 569/571, reikte en reikt ver de tuin in met een blinde muur naast nr. 567.

De Backers hadden zich al eeuwen lang bezig gehouden met de geschiedenis van hun voorouders. De 17de- en 18de-eeuwse generaties hadden portretten laten schilderen door schilders van naam en er werden portretten gekopieerd. Resultaat was een omvangrijke portrettencollectie die nog aanzienlijk was verrijkt door het legaat van Clara Backer (zie pp. 17-18). In 1904 kocht Cornelis op een veiling bij Frederik Muller (21 september 1904) een aantal objecten die in 1766/67 bij veilingen van het bezit van de familie De la Court (ooit, in de 17de en 18de eeuw, gerelateerd aan de Backers) uit beeld waren geraakt. Daarbij waren portretten van Allard de la Court (1688-1755) en zijn echtgenote Catharina Backer (1689-1766) en een aantal tekeningen van Catharina Backer, die ooit een serieuze carrière als schilderes van bloemstillevens had geambieerd.

Met Johan Backer kreeg de collectie een bezielde conservator. Hij voorzag de portretten van informatie over de voorgestelden, liet de portretten zo nodig restaureren en verdoeken, bewoog familieleden om portretten aan de collectie toe te voegen en kocht indien mogelijk ook aan. Zo verwierf hij op een Londense veiling in 1901 het portret dat Anthonie Palamedesz in 1626 geschilderd had van Willem Backer (1595-1652) bij de verdediging van Zwolle, 1626 (afb. 21), naar voorbeeld van een groepsportret van Nicolaes Lastman en Adriaen van Nieulandt uit 1623 (in het Amsterdam Museum).

De laatste Backers:

Jkvr. Henriëtte Hoeufft-Backer en Jhr. Arend Hoeufft

Na Cornelis' overlijden in 1908 werden zijn dochter Cornelia Henrietta (Henriëtte) Backer (1857-1943) met haar man Jhr. Jan Arend ('Arend') Hoeufft (1848-1916), een van de twee directeurs van de Assurantiemaatschappij De Salamander, de nieuwe eigenaars van Keizersgracht 565/567. Ze waren in 1888 getrouwd. Johan verhuisde naar een pand elders op de Keizersgracht (nr. 639) waar hij onder andere de silhouetportretten uit de collectie tentoonstelde, zo blijkt op een foto in de Backer Collectie. Het echtpaar Hoeufft besloot het huis te moderniseren, waarschijnlijk was er sinds de verbouwing van grootmoeder Backer-Rendorp in de jaren vijftig van de eeuw daarvoor weinig aan het huis gebeurd (afb. 17).

Nog voor de verbouwing schreef Johan Backer een verhaal over zijn ouderlijk huis: Jhr.mr. J.F. Backer, 'Geschiedenis van het huis Keizersgracht 567' in *Jaarboek Amstelodamum* 7, 1909, pp. 75-80. Johan, met zijn vele contacten in cultureel Amsterdam, kreeg het voor elkaar dat de portretten tijdens de verbouwing ten toon werden gesteld in het Stedelijk Museum. Hij schreef zelf de begeleidende catalogus (in het Backer-archief in het Stadsarchief Amsterdam).

Bij de verbouwing werd elektrisch licht aangelegd en centrale verwarming, er kwam een badkamer met een toilet op de eerste verdieping. De inrichting van voorvader Gerrit Corver Hooft op de bel-etage bleef intact: de rococo-voorkamer, de Chinese kamer en de eetkamer in Lodewijk XVIde-stijl. Wel lieten ze openslaande deuren maken in de eetkamer, met een trap naar de tuin. De kleine kamer aan de grachtzijde die Anna Maria Rendorp had laten construeren werd vergroot door er een deel van de gang bij te betrekken en werd nu als 'Heerenkamer' omschreven. In 1911 lieten ze foto's maken van de nieuwe inrichting (afb. 18-19) en van de tuin. De eetkamer was ingericht als 'Backerkamer' met zoveel mogelijk portretten uit de collectie elegant geordend aan de wanden (afb. 19).

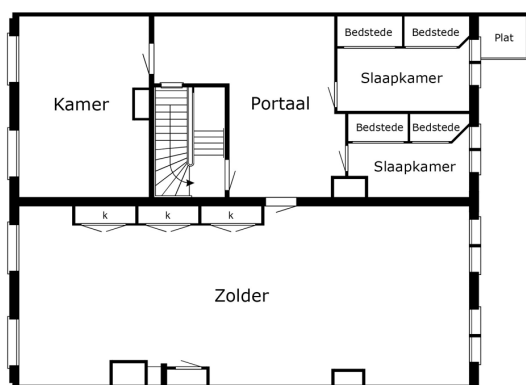
Het echtpaar kreeg geen kinderen. Arend Hoeufft overleed in 1916, 68 jaar oud en Henriëtte zou nog 24 jaar alleen in het huis op de Keizersgracht wonen, samen met haar Franse gezelschapsdame Lucie Godet.

In het *Bulletin van de Backer-Stichting* 2005, pp. 12-14 haalt achternicht Ankie Labouchère (1911-2006) herinneringen op aan de genoeglijke logeerpartijen bij 'tante Henriëtte' op de Keizersgracht en aan Lucie Godet. Zij vermeldt ook dat tante soms moeite had met de Backer-portretten 'die haar thuis van alle kanten aankeken'.

Samen met broer Johan was Henriëtte, in de geest van hun vader Cornelis, de behoeder van het erfgoed van de familie geworden (afb. 23). Cornelis had in zijn testament de bepaling opgenomen dat de familieportretten, de familiepapieren en zeldzaamheden 'in den ruimste zin' zoveel mogelijk bijeen zouden moeten blijven en dat als 'de familieportretten niet bijeen gehouden zouden kunnen worden ... die ter bruikleen zullen worden afgestaan aan de Gemeente Amsterdam, ter plaatsing in het Stedelijk Museum'.

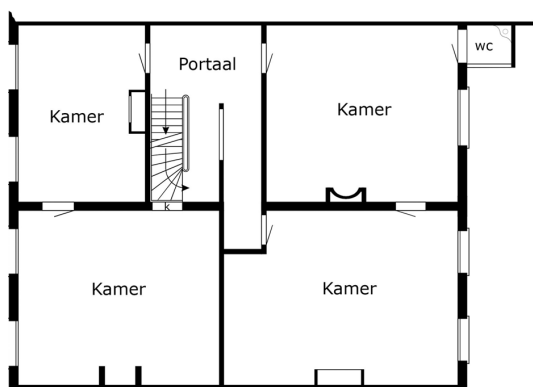
Op 29 maart 1910 werd de Backer Stichting opgericht die het erfgoed veilig moest stellen. Onderbrengen van de collectie in het Stedelijk Museum of bij een andere openbare instelling bleek echter moeilijker dan gedacht. Na de verkoop van het huis in 1940 werd de collectie, vanwege de oorlogsomstandigheden, in bewaring genomen door het Stedelijk Museum. Pas in 1954 werd er een bruikleenovereenkomst getekend en kreeg de collectie onderdak in het Museum Willet-Holthuysen, onderdeel van het Amsterdam Museum.

Het verhaal van Keizersgracht 565/567- Huis en bewoners

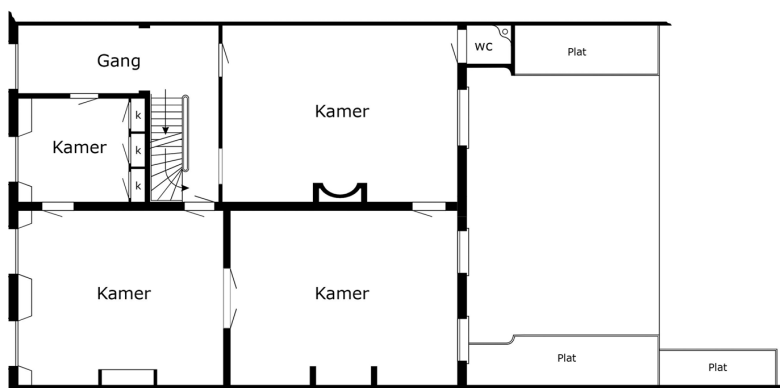

5 meter

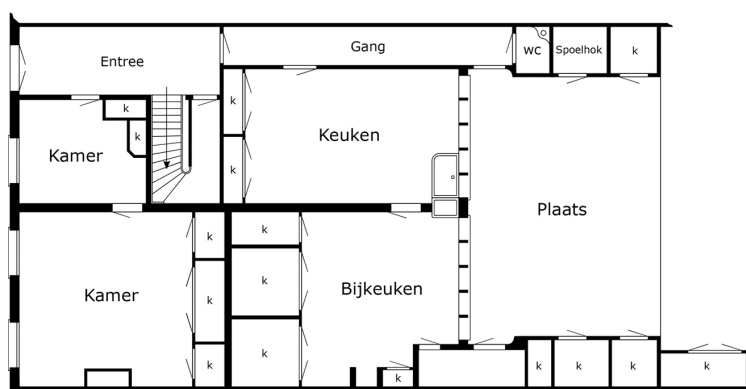
Zolderverdieping

1e Verdieping

Bel-etage

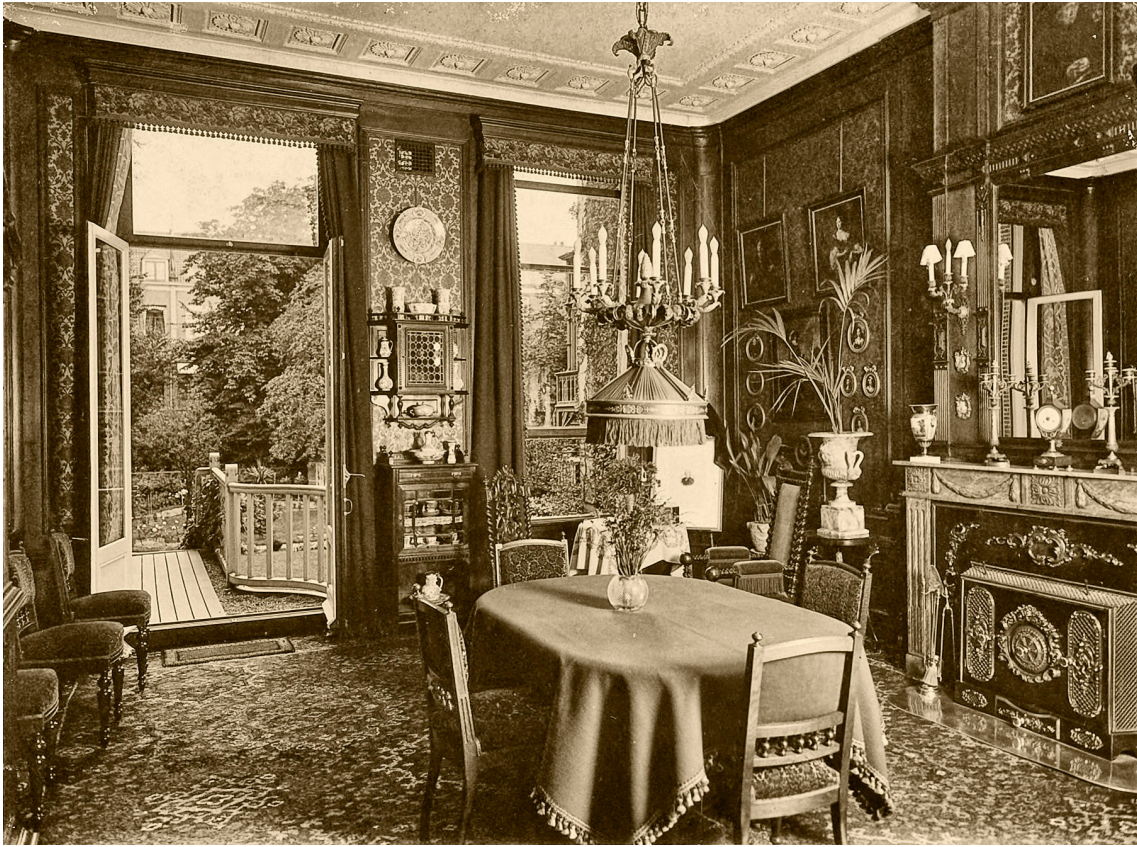
Souterrain

17 - Reconstructie van de plattegronden van Keizersgracht 567 Anno 1909, op basis van de plattegronden getekend ter voorbereiding van de verbouwing van 1909 door architect G. Veenemans. De originele blauwdrukken bevinden zich in het Stadsarchief Amsterdam.

Het verhaal van Keizersgracht 565/567 - Huis en bewoners

18 - Foto's van het interieur van Keizersgracht 567 na de verbouwing van 1909. De originele foto's uit 1911 bevinden zich in een album getiteld *Souvenir van Amsterdam*. Boven: de 'Chinese kamer' aan de achterzijde rechts met de inrichting uit ca. 1810. De schoorsteenmantel in Lodewijk XVIde-stijl, de spiegel en de betimmering bevinden zich nog steeds in het pand. Onder: het echtpaar Hoeufft in de voorkamer aan de gracht.

19 - Foto van de eetkamer met een toegang naar de tuin, 1911. De kamer was ingericht als 'Backer-kamer' met familieportretten uit het bezit van de Backer Stichting. Links van de schouw bovenaan de wand portretten van François le Gillon en Christina Backer, daaronder het portret van Willem Backer door Anthonie Palamedesz en links daarvan portretten van Willem Backer en Madelena de la Court en hun dochters.

20 - Michiel van Musscher (1645-1705), François le Gillon (1651-1689) en Christina Backer (1658-1734), 1681.

21 - Anthonie Palamedesz (1601-1673), Willem Backer (1595-1652) bij de verdediging van Zwolle, 1626. Deelkopie naar een groepsportret van Nicolaes Lastman en Adriaen van Nieulandt uit 1623 in het Amsterdam Museum.

22 - Willem van Mieris (1662-1747), Willem Backer (1656-1731) en Madelena de la Court (1661-1712), en hun dochters Christina Backer (1658-1734) en Brigitta Catharina Backer (1670-1751), 1688.

23 - Jhr. Mr. Johan Frederik Backer (midden) met links zijn zuster Agnes Maria Ortt van Schonauwen-Backer (1859-1940) en rechts zijn zuster Cornelia Henrietta Hoeufft-Backer (1857-1943). Achter de zusters hun echtgenoten Jhr. Hendrik Jacob Ortt van Schonauwen (1857-1923) en Jhr. Jan Arend Hoeufft. Scheveningen 14 juli 1914.

In de loop van de jaren dertig moet Henriëtte Hoeufft tot het besef zijn gekomen dat geen van haar (achter)neven of nichten geïnteresseerd was in bewoning van het Backer-huis. Dus besloot ze te verhuizen en huis en pakhuis te verkopen. Nieuwe eigenaar werd, voor 50.000 gulden, antiquair Jans Denijs uit de Nieuwe Spiegelstraat, waarschijnlijk in zomer/najaar 1940. Najaar 1940 woonde Henriëtte Hoeufft-Backer in Baarn, vanaf november in Villa Collina aan de Emmalaan 8. In 1943 overleed ze daar. Baarn was haar vertrouwd, want zij en haar man hadden daar tussen 1898 en 1910 de monumentale Villa Euxinia in bezit gehad, als zomerverblijf.

Nieuwe eigenaar: antiquair Jans Denijs

Jans Denijs (1870 -1953) had al sinds 1912 een gerenommeerde antiekzaak in de Nieuwe Spiegelstraat. Kort voor de koop van het Keizersgrachthuis, op 12 april 1940, was zij geëerd met een goedbezochte receptie vanwege haar 70ste verjaardag. Het gastenboek van die receptie (in het bezit van het Rijksmuseum) geeft een goede indruk van de klantenkring van de firma Denijs: (echtgenoten) van bankiers, industriëlen, medisch specialisten, die hun interieurs graag voorzagen van antiek.

Met het uitbreken van de oorlog veranderde de klantenkring van de firma Denijs aanzienlijk. Veel van haar klanten hadden nu, om het onderkoeld uit te drukken,

24 - De voorkamer als toonzaal van de firma Denijs met de schoorsteenmantel en spiegel in Lodewijk XVde-stijl uit ca. 1770. Fotostudio Positief, 1950. De schoorsteenmantel en spiegel bevinden zich nog steeds in het pand.

andere dingen aan hun hoofd dan het aankopen van antiek. Zakenvrouw Denijs zag onmiddellijk waar de nieuwe marktmogelijkheden lagen, bij de handel in schilderijen, onder andere beschikbaar gekomen door de verkoop van Joodse collecties, en bij de verkoop aan Duitse klanten. Zij ging samenwerken met Jan Dik jr. die verstand had van schilderijen en veel Duitse contacten had. Die nieuwe markt zal ook de reden zijn geweest van de aankoop van Keizersgracht 565/567.

Zie voor informatie over de firma Denijs en de volledige gastenlijst van 12 april: Jan van Campen, 'De geest van een welvarend verleden' in *Maandblad Amstelodamum* 107-1, 2020, pp. 6-24 en voor de gastenlijst ook www.amstelodamum.nl. Ook mevrouw Hoeufft-Backer komt voor in het receptieboek. Zou zij een klant geweest zijn van de fa. Denijs?

Op de beletage werden toonkamers ingericht, met antiek en schilderijen (afb. 24, 25), op de eerste verdieping ging neef en compagnon Hans de Lange (1901-1982) wonen met zijn gezin. De pakzolders boven de voorrit dienden waarschijnlijk voor de opslag van onder andere schilderijen. Om die zolders beter toegankelijk te maken, zullen ze aan de achterzijde de uitbouw tot aan de eerste verdieping hebben laten bouwen die waarschijnlijk een trappenhuis herbergde (afb. 26). De uitbouw is bij de verbouwing van 1958-1962 weer afgebroken.

25 - De voormalige eetkamer als toonzaal van de firma Denijs met een grote barokke schouw, 1950.

Artikelen in het Algemeen Handelsblad (26 mei 1941) en de Telegraaf (29 mei 1941) ter gelegenheid van de opening van de kunsthandel in het Keizersgrachtpand roemen de schilderijencollectie met onder andere werken van Jan Steen, Nicolaes Maes, Gerard Dou en David Teniers. In het Handelsblad worden ook meubels vermeld, tentoongesteld in het 'koetshuis' en op de 'mangelzolder'. De samenwerking met Jan Dik duurde niet erg lang, in mei 1943 werd hij weer opgezegd. Dik begon voor zichzelf. Na de oorlog werden Jans Denijs en Hans de Lange ondervraagd over hun transacties met Duitse kopers. Jans Denijs verklaarde toen dat de Duitsers aanvaard werden als 'klanten waaraan kon worden verdiend'. Ze kregen elk een boete van 10.000 gulden, vanwege de in oorlogstijd gemaakte winst. Getuigen hebben verklaard dat de firma Denijs ook bezit van Joodse collega-kunsthandelaars liet 'onderduiken' op de zolders van de Keizersgracht. Soms werd uit die opslag verkocht; de inkomsten uit die verkoop werden na de oorlog, zover mogelijk, afgerekend. De handel ging na de oorlog gewoon door, ook al werd de omvang wat minder. In 1953 overleed Jans Denijs, haar neef en opvolger Hans de Lange zette de zaak voort en bleef op de Keizersgracht wonen. In 1956 verkocht hij, misschien wel enigszins door de beoogde koper onder druk gezet, het pand toch aan de eigenaar van de buurpanden, Levensverzekeringsmaatschappij Amstleven, voor 400.000 gulden. Hij bleef er tot 1959 als huurder wonen.

26 - Aanbouw met trappenhuis aan de achterzijde van nr. 565, daterend uit ca. 1940. Foto uit 1956. Fotograaf: C.P. Schaap.

In de periode Denijs veranderde er weinig aan het historische interieur van Keizersgracht 567. Op foto's uit 1950 in het Stadsarchief is dat interieur te zien. In de voormalige eetkamer staat een enorme barokke schouw (afb. 25) waarvoor waarschijnlijk de oorspronkelijke Lodewijk XVIde-schoorsteenmantel is gedemonteerd (en verkocht?). De Chinese kamer liet mevrouw Denijs intact.

Stichting 1940-1944

Lang is gedacht dat op 13 oktober 1944 in het pand Keizersgracht een bijzondere gebeurtenis plaatsvond: de oprichting (in het geheim) van de Stichting 1940-1944, later Stichting 1940-1945, die als doel had steun te verlenen aan de verzetsdeelnemers en hun nabestaanden. Een plaquette op de gevel van nr. 567 herinnert aan die gebeurtenis: 'Wij zullen voor hen zorgen'. Vertegenwoordigers van eenentwintig verzetsorganisaties (20 mannen en 1 vrouw) kwamen bijeen voor de oprichtingsvergadering. De deelnemers kregen zelf geen adres, ze werden door een tussenpersoon naar het adres geleid. Er was later wel enige verbazing over de keuze van de plek: was een huis waar toch regelmatig belangrijke Duitsers over de vloer kwamen, wel veilig? Bovendien, was er in het pand volgestouwd met antiek, wel ruimte voor een vergadering met 21 deelnemers?

27 - Het parkeerterrein achter de panden aan de Keizersgracht, ca. 1965.

Inmiddels staat vast dat er een adresverwisseling heeft plaatsgevonden. In een interview in *Vrij Nederland* (5 november 1966) spreekt toenmalig deelnemer Jan Smallenbroek over ‘een bankgebouw’ en in het gedenkboek van de stichting uit 2015 (‘De onderlinge belofte’) is sprake van ‘een grote hal’ en ‘een open trap’ en wordt ook de naam van de bank genoemd ‘Nederlandsche-Indische Escompto Maatschappij’. Die was gevestigd op nr. 573/575. Een enorm gebouw, veel geschikter voor een geheime bijeenkomst dan nr. 567.

De verbouwing door Amstleven

Levensverzekeringsmaatschappij Amstleven was in 1892 opgericht om behoudende protestanten die vanwege hun geloofsovertuiging zich niet wilden verzekeren de mogelijkheid te geven bij een vertrouwd adres toch een verzekering af te sluiten. In 1917-1919 had de verzekeraar een enorm pand laten bouwen op de hoek van de Keizersgracht en de Nieuwe Spiegelstraat en inmiddels bezat men ook de panden Keizersgracht 555-563 en dus vanaf 1956 de nrs. 565/567. Aankoop van die panden was ongetwijfeld uit eigenbelang: het gaf het bedrijf ook de mogelijkheid om in de tuinen van die panden een parkeerterrein te maken, bereikbaar vanuit de Nieuwe Spiegelstraat. Op foto's uit de jaren '60 (afb. 27) staan de auto's geparkeerd tot onder de ramen van het souterrain van Keizersgracht 567.

In de jaren '50 was Amstleven al enige tijd bezig met fusieplannen. Extra kantoorruimte kon het bedrijf daarom waarschijnlijk goed gebruiken. In 1961 kwam het uiteindelijk tot een fusie met de Arnhemsche Verzekerings Maatschappij tegen Brandschade.

Bij de restauratie van de panden 555-563 had men zich al verdiept in hun historische waarde. Ook bij de verbouwing van Keizersgracht 565/567 bleken

28 - De vergaderzaal van Amstleven, bij de verbouwing van 1959-1962 ontstaan door het doorbreken van de twee kamers aan de tuinzijde. Fotograaf: C.P. Schaap.

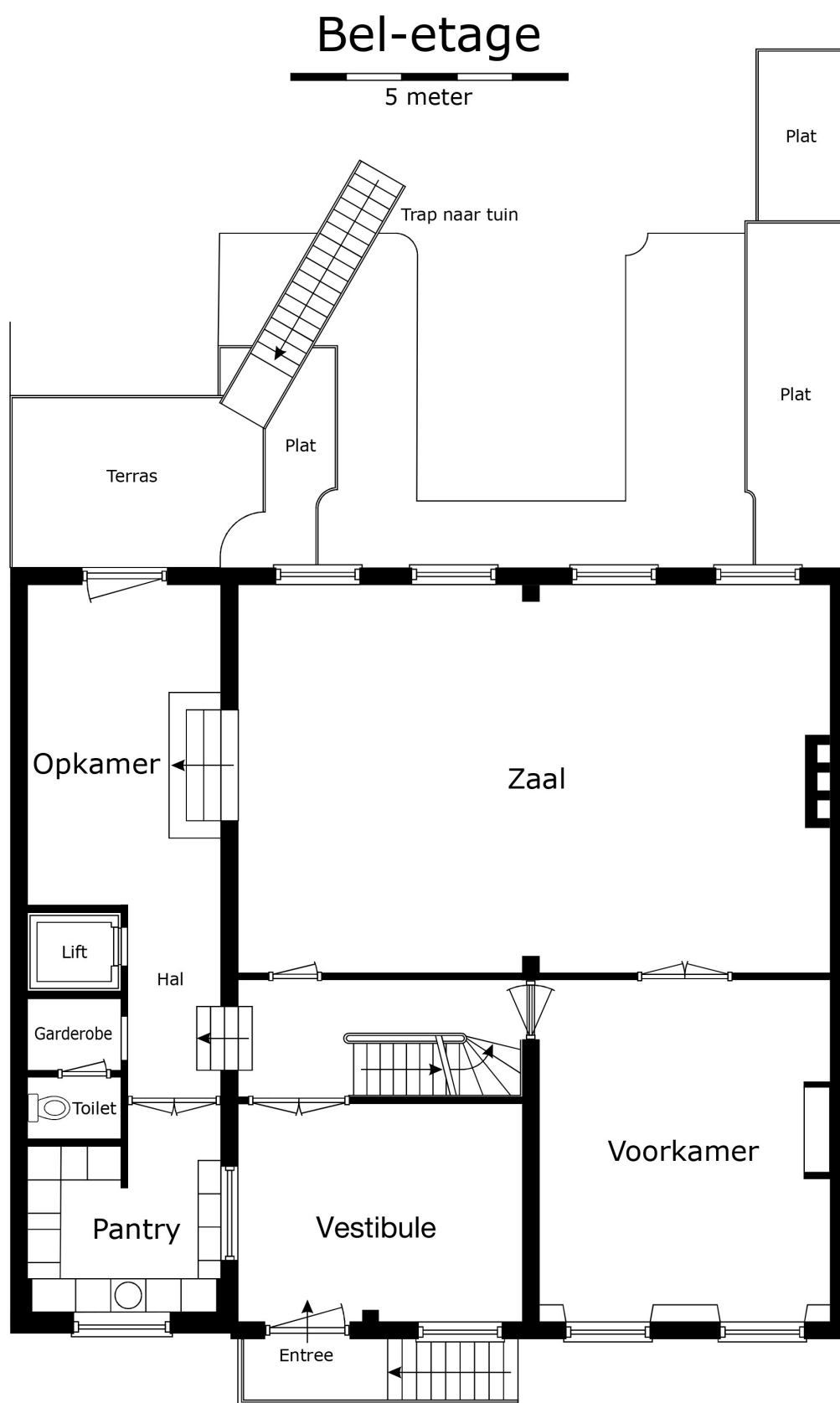

29 - Het stucplafond van de voormalige eetkamer is qua decoratie gelijk gemaakt aan het plafond in de rechter kamer (afbeelding boven). Fotograaf: C.P. Schaap.

opdrachtgever en architect oog te hebben voor de geschiedenis van het pand. Architect Jan Willem Dinger (1891-1986) wist een zorgvuldige combinatie te maken van erfgoedbehoud en -herstel met de noodzakelijk inrichting als kantoor. De gevels reconstrueerde hij min of meer als op de gravure in Het Grachtenboek (afb. 6). Het bordes kwam weer terug, met een eenvoudige deur met bovenlicht, zonder de monumentale classicistische omlijsting die in het Grachtenboek staat afgebeeld. Er kwamen ramen achter de luiken van de voormalige pakzolders en de ruiten van nr. 567 kregen weer de goede roedeverdeling. De deuren naar de doorrit, ooit op verzoek van douairière Backer-Rendorp verplaatst, werden weer centraal geplaatst. De voormalige 'Heerenkamer' op de beletage werd deels hal, deels portiersloge en achter de portiersloge kwam een nieuwe trap naar het souterrain en de eerste verdieping. De openslaande deuren naar de tuin in de voormalige eetkamer werden vervangen door een raam, net zoals het voor 1909 geweest was. De twee achterkamers werden doorgebroken tot één grote vergaderzaal (afb. 28-29). Het is prijzenswaardig dat architect Dinger daarbij zoveel mogelijk de decoratie intact liet. Ook de Lodewijk XVde-decoratie van de voorkamer bleef grotendeels onaangetast, die kamer werd een stijlvolle vergaderkamer. Aan de achterkant werd de uitbouw boven de doorrit (die waarschijnlijk dateerde uit 1940) afgebroken. De achtergevel kreeg deels een nieuwe raamindeling. Er kwam een nieuw dak. Binnen werden de etages boven de doorrit nr. 565 geschikt gemaakt voor gebruik met een 'praathoekje' aan de grachtzijde, telefoonkamertjes, garderobes en toiletten en op de 1ste verdieping een kantoor. In het souterrain en op de eerste verdieping van nr. 567 kwamen kantoren en twee spreekkamers en ook weer toiletten en een garderobe.

Historisch publicist L.C. Schade van Westrum schreef in 1962 bij de heropening van het pand op verzoek van Amstleven een boekje met de titel *268 jaar Amsterdams familieleven* waarin hij tal van wetenswaardigheden over de achtereenvolgende bewoners meldt.

Bij de officiële opening van het nieuwe pand in 1962 werden opdrachtgever Amstleven en architect Dinger door Ruud Meischke, directeur restauratie bij de Rijksdienst voor Monumentenzorg, gecompimenteerd met de wijze waarop de restauratie en verbouwing waren aangepakt. Hij prees met name de restauratie van het metselwerk aan de achtergevel. Inderdaad is de redelijk onstuimige geschiedenis van dat deel van het huis daar niet of nauwelijks af te lezen. Amstleven, inmiddels na allerlei fusies sinds 1969 Delta Lloyd geheten, verhuisde in de jaren '70 naar het enorme pand van Delta Lloyd aan de Nachtwachtlaan en verkocht de panden 555 tot en met 567 en Nieuwe Spiegelstraat 3,5,7 en 17 in 1977 aan de B.V. Opta Onroerend Goed Exploitatie Maatschappij. Banco do Estado de Sao Paulo werd huurder van de panden 565/567. Architect Trapman maakt in dat jaar een ingrijpend plan voor de verbouwing van nrs. 555-567 dat niet lijkt te zijn gerealiseerd. Alleen werd in de ruimte boven de doorrit een kleine lift aangebracht. Toenmalig eigenaar De Tulp B.V. verbouwde in 1988 de

30 - Plattegrond van de bel-etage van Keizersgracht 565/567 Anno 1998, op basis van de plattegrond van de verbouwing door architectenbureau Brinkman B.V.

voormalige zolder tot kantoorruimte met ramen opzij in het dak, naar ontwerp van architect Dik Smedig. Verdere verbouwingen zijn niet gedocumenteerd maar moeten wel hebben plaatsgevonden. Want toen architectenbureau Brinkman voor de nieuwe eigenaar in 1994 plattegronden tekende van de bestaande situatie waren veel van de kantoorvoorzieningen verdwenen: de portiersloge en de nieuwe trap in de hal, de telefoonkamertjes, een deel van de toiletten en garderobes.

Weer een woonhuis

In 1994 was het huis weer in particuliere handen gekomen. De nieuwe eigenaresse maakt van het huis weer een woonhuis. Zij trekt alle ruimten boven de doorgang bij het huis, met een keuken aan de voorkant van het huis, een opkamer op de beletage met terras en trap naar de tuin en een spectaculaire met honingkleurig marmer beklede badkamer op de eerste verdieping. Op de etages daarboven komen logeervoorzieningen inclusief keukens en badkamers. Op veel plaatsen worden marmeren- en natuurstenen vloeren gelegd: in de hal, in de ruimte boven de doorrit op de bel-etage, op de eerste verdieping en grotendeels op de tweede verdieping. De historische decoraties van de kamers op de bel-etage blijven in tact en worden gerestaureerd. Het effect wordt versterkt door het in pastelkleuren schilderen van de plafonds en de omlijstingen van de wandbespanning en de lambriseringen, het aanbrengen van koven boven de ramen en ombouw van de radiatoren inclusief decoratief lijstwerk. De nieuwe eigenaren vanaf 2000 renoveerden de keuken in het souterrain en de grote ruimte daar die zich van de voorgevel tot de achtergevel uitstrekt. De zolderetage werd een bibliotheek en overal elders in het huis werden boekenkasten geplaatst. Op de bovenste zolder kwam een atelier. En ze lieten een diepe tuin aanleggen.

Keizersgracht 565/567 nu

Tegenwoordig, na de opeenvolgende verbouwingen in de jaren vijftig van de 19de eeuw, in 1909, 1957-1962, 1994-2000 en begin deze eeuw, telt het huis vijf woonverdiepingen, behalve een souterrain en een bel-etage, drie verdiepingen die zich ook uitspreiden over de voormalige pakzolders boven de doorrit, nu garage. Het is spectaculair gestoffeerd en ingericht.

De nieuwe eigenaren lieten in 2001 architectuurhistoricus Dorine van Hoogstraten onderzoek doen naar de geschiedenis van het pand: *Keizersgracht 565-567, Amsterdam. De geschiedenis van een huis 1671-2001*. De publicatie is verschenen in beperkte oplage.

De tekst van *268 jaar Amsterdams familieleven* door L.C. Schade van Westrum uit 1962 is achterin het boekje gekopieerd.

31 - De achtergevel Anno 2024.

Bewoningsgeschiedenis

1672 Keizersgracht 565 (doorrit met pakzolders, koetshuis en stal) en 567 gebouwd in opdracht van Daniël van Gheel, eigenaar van Herengracht 468.

1672 Eigenaar Daniël Hooft verhuurt Keizersgracht 567 aan kunsthandelaar Gerrit Uylenburgh, die er woont en ook zijn kunsthandel heeft. Uylenburgh vertrekt in 1675/76. Namen van volgende huurders zijn niet bekend.

1743 Gerrit Corver Hooft erft het huis van zijn vader Jan Hooft, laat het ca.1765 verbouwen en betreft het met zijn vrouw Margaretha Straalman. Ze krijgen zeven kinderen. Gerrit Corver Hooft sterft in 1807, zijn vrouw in 1816.

1812 Kleindochter Wilhelmina Dedel die, vroeg wees geworden, sinds 1797 op de Keizersgracht woont, trouwt met haar neef Jhr. Henrick Backer. Hij is de eerste Backer-bewoner van het huis. Wilhelmina erft het Keizersgracht 567 na het overlijden van haar grootmoeder in 1816.

1827 Het echtpaar Backer-Dedel verhuist naar Den Haag. Nieuwe bewoners worden Henricks broer Willem en zijn vrouw Anna Maria Rendorp met drie kinderen. Op de Keizersgracht worden nog drie kinderen geboren. Na de dood van Willem in 1851 koopt de weduwe Backer Keizersgracht 565, laat onder andere een deel van het koetshuis en de stal in de tuin afbreken en het bordes verwijderen.

1859 Zoon Cornelis Backer erft Keizersgracht 565/567 na de dood van zijn moeder. Hij gaat er wonen met zijn vrouw Olowina Alewijn en 6 kinderen. In 1867 wordt nog een dochter geboren.

1908 Na de dood van vader Cornelis worden dochter Cornelia Henrietta ('Henriëtte') en haar man Jhr. Jan Arend ('Arend') Hoeufft eigenaar van Keizersgracht 565/567. Het echtpaar moderniseert het pand door o.a. elektriciteit en centrale verwarming aan te leggen en er een badkamer en toilet te laten bouwen (architect Veenemans).

1916 Arend Hoeufft overlijdt. Zijn weduwe blijft nog tot 1940 op de Keizersgracht wonen.

1940 Verkoop van Keizersgracht 565/567 aan Jans Denijs die een antiekzaak in de Nieuwe Spiegelstraat heeft. De kamers op de bel-etage worden toonkamers. Haar neef en compagnon Hans de Lange gaat met zijn gezin op de 1ste verdieping wonen. Hij wordt in 1953 eigenaar.

1956 Verkoop van beide panden aan Levensverzekeringmaatschappij Amstleven. Vanaf 1957 verbouwing tot kantoor, de ruimten boven de doorgang worden bij het pand getrokken (architect Jan Willem Dinger). Achter het pand komt een parkeerterrein, toegankelijk vanuit de Nieuwe Spiegelstraat. Het pand wordt in 1962 opgeleverd.

1977-1994 Achtereenvolgens eigendom van een aantal vastgoedondernemingen. De Tulp B.V. verbouwt in 1988 de zolder tot kantoorruimte (architect Dik Smedig). Waarschijnlijk hebben in deze periode nog een aantal niet gedocumenteerde interne verbouwingen plaatsgevonden.

1994 Verkoop van het pand aan een particulier die het pand weer geschikt maakt voor bewoning (architect Brinkman B.V.), op de bel-etage de oorspronkelijke decoraties laat restaureren en aanpassingen in stijl maakt. Op de eerste verdieping komt aan de tuinzijde een grote slaapkamer. Op de tweede en derde verdieping komen logeervoorzieningen.

2000 Verkoop aan particulieren die onder andere het souterrain en de keuken moderniseren, openslaande deuren naar de tuin laten aanbrengen en een tuin aanleggen naar ontwerp van Loek Copijn te Groenekan. Zij maken van de kantoorzolder een bibliotheek.

Backer Stichting

Deze publicatie is een initiatief van de Backer Stichting, opgericht in 1910 ter wille van ‘Het verkrijgen en het bijhouden van de verzameling van schilderijen, familieportretten, archiefstukken, antiquiteiten en verdere preciosa, behorende tot de nalatenschap van wijlen Jhr. mr. C.H. Backer’.

In 2023 is door de Stichting een uitgebreidere missie geformuleerd: ‘Het beheren en behouden, tonen en toegankelijk maken van de Backer Collectie om het materieel en immaterieel cultureel erfgoed van de familie Backer relevant en levend te houden voor kunst- en cultuurliefhebbers, makers, erfgoedprofessionals, familieleden, studenten en andere geïnteresseerden’. Dat gebeurt op basis van de kernwaarden: verantwoordelijkheid, samenwerking, schoonheid en leren.

Het bestuur van de Backer Stichting bestaat uit leden van de familie alsmede bestuurders met museale en historische kennis van zaken. De huidige bestuursleden zijn Robert J. Quarles van Ufford (voorzitter), Aernout van der Mersch (secretaris), Sidonie Fabius (coördinatie evenementen), Maarten Bas Backer (communicatie/website), Joost van der Mersch (penningmeester) en Sabine Huls (museale zaken en fondsen).

De verzameling van de Backer Stichting geldt als een van de best bewaard gebleven familiecollecties in Nederland. De collectie is sinds 1954 in langdurig bruikleen bij het Amsterdam Museum. De portretten werden sindsdien geëxposeerd in Museum Willet-Holthuysen en van 2015 tot 2020 in de Cromhouthuizen op Herengracht 366-368. Tegenwoordig bevinden ze zich in het depot van het Amsterdam Museum in Amsterdam Noord. Zes objecten van kunsthistorische waarde zijn in langdurig bruikleen gegeven aan het Rijksmuseum. De collectie is zowel te raadplegen op de website van het Amsterdam Museum (www.amsterdammuseum.nl) als op de website van de Backer Stichting (www.backerstichting.nl).

Het familie-archief werd in 1950 in bruikleen overgedragen aan het Archief der Stad Amsterdam (nu Stadsarchief). De inventaris, in 1951 gemaakt door adjunct-archivaris dr. I.H. van Eeghen, is digitaal toegankelijk.

Bij het honderdjarig bestaan van de Backer Stichting in 2011 werd in Museum Willet-Holthuysen de tentoonstelling *Backers over de vloer. Een Amsterdamse familie in beeld* gehouden, en verscheen de publicatie *Backer. Een Amsterdamse familie in beeld*, geschreven door Femke Diercks en anderen, met een uitvoerige toelichting op de portrettencollectie.

Van 1812 tot 1940 woonden leden van de familie Backer op Keizersgracht 567. De portretten van de familie waren vanaf 1909 geëxposeerd in de eetkamer, de ‘Backerkamer’, nu onderdeel van de grote zaal aan de tuinzijde op de bel-etage. In 1910 werd in het pand Keizersgracht 567 de Backer Stichting opgericht.

Herkomst afbeeldingen

Amsterdam Museum, nr. 12

Backer Stichting (in langdurig bruikleen bij het Amsterdam Museum), nrs. 2, 10, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23

Koninklijke Verzamelingen, Den Haag, nr. 11

Particuliere collectie, nr. 8

Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, nr. 5

Stadsarchief Amsterdam, nrs. 1, 3, 4, 9, 24, 25, 26, 27, 28, 29

Colofon

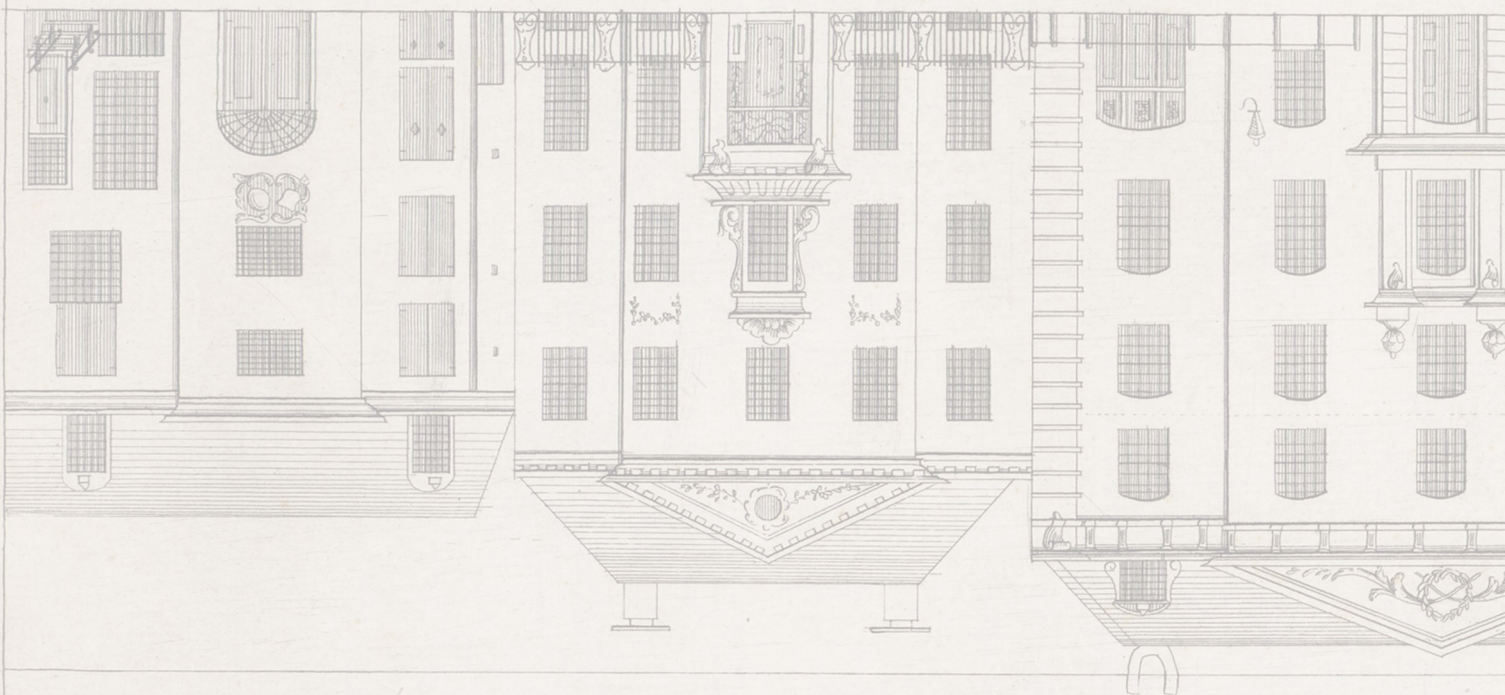
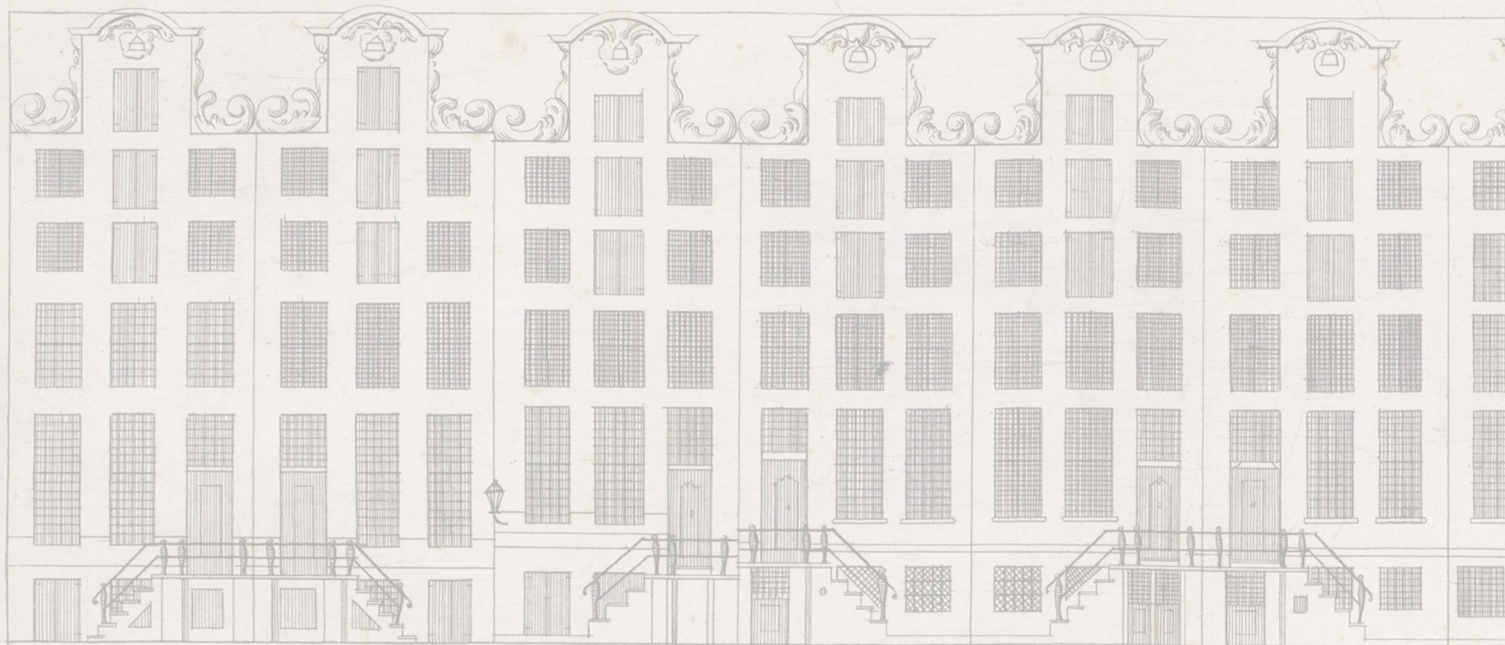
Tekst Annemarie Vels Heijn

Foto's Anno 2024 en Ontwerp Arie de Ruiter

© Annemarie Vels Heijn, 2024

a.schuller@planet.nl

Met dank aan Caroline Bunnig, het bestuur van de Backer Stichting, Paul van Duin, Judith van Gent, Sabine Huls, Carla Merkelbach, Arie de Ruiter, Jozet van Sloten, Diederik Vels Heijn.

*De Nieuwe
Spiegel - straat.*